

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Польське Товариство педагогіки філософічної
імені Броніслава Ф.Трентовського (ТРФ)
Національна академія педагогічних наук України,
Відділення загальної педагогіки та філософії освіти
Інститут вищої освіти НАПН України
Кафедра філософії

За підтримки
МІЖНАРОДНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ
«ФОНД ОЛЕКСАНДРА ФЕЛЬДМАНА»

МАТЕРІАЛИ ХІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ОСВІТА І ДОЛЯ НАЦІЇ»
Виховання громадянина в демократичних суспільствах:
європейський та український досвід

(17-19 травня 2018 року)

Харків
ХНПУ
2018

у дитини та батьків почуття радості від пізнання нового в процесі діалогічної взаємодії, дружнього спілкування.

У Павлівській школі Василь Олександрович в атмосфері педагогічного партнерства на практиці впроваджував ідею педагогічного просвітництва: приділяв багато уваги формуванню педагогічній культурі батьків, формуванню їх відповідальності за виховання дитини. В. Сухомлинський скоріше інтуїтивно, ніж свідомо, на ґрунті кращих гуманістичних традицій української педагогіки осучаснив моральні ідеї кенігсберзького філософа, зокрема, ідею прав дитини, самовиховання та самоосвіти, тим самим підготовивши фундамент для трансформації комуністичного виховання в гуманістичне, орієнтованого на загальнолюдські цінності.

Отже, гуманістична педагогіка і освітня діяльність В. Сухомлинського поставила ряд питань щодо зміни уявлення про зміст і форми, спрямованість трансформацій педагогічних відносин в умовах посттоталітарного суспільства. Звернення на компаративних засадах до спадщини І. Канта та В.Сухомлинського дозволяє розвинути та удосконалити існуючі моделі освіти та виховання.

Література

- Сухомлинська О. Радянська педагогіка як ідеологія: спроба історичної реконструкції / О. Сухомлинська // Історико-педагогічний альманах. - 2014. - Вип. 1. - С. 4-24.
- Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво : профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти) / Людмила Тарнашинська ; Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. – К. : Смолоским, 2010. – 632 с.

СВОБОДА В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

О.М. Роговський, м.Харків

Постановка проблеми. Процес європейської інтеграції є безумовно унікальним явищем в історії і відбувається на основі не тільки задоволення взаємних інтересів, але й загальних ціннісних уявлень, яки поєднують ці народи. Ці загальні цінності затверджені у правових документах

європейській спільноти, але втілення у життя викликає багато проблем і питань на тлі різних умов, традицій і процесів глобалізації.

Аналіз актуальних досліджень. Існує значна література по (нео)лібералізму в контексті проблематиці прав і свобод людини, а також ролі держави і громадянського суспільства (Ж.-Ж. Руссо, А. Токвіль, І. Берлін, З. Бауман,) включно із української проблематикою (О.М. Сичивица, Г.М. Куц, В.М. Шаповал та ін.). Однак в більшості цих робіт свобода трактується не як цінність, а лише умова загального розвитку або потреба людини. Звідси витікає актуальність системного підходу в дослідженні свободи разом з іншими цінностями. Тому **метою** цього дослідження є сутність свободи саме в системі європейських цінностей, а **завданням** – розкриття її ролі в контексті основних прав і свобод, які задекларовані в відповідних документах європейської спільноти.

Виклад основного матеріалу. Дійсно, європейська спільнота склалася в результаті вільного вибору національних держав і народів на базі рівних прав і обов'язків і створює багатоманітний відкритий простір, який постійно розвивається і не зводиться до переважання одного напрямку думки або ідеології. В цьому контексті набуває значущість саме виробка загальних ціннісних уявлень або традицій, які поєднують і зберігають цілісність цього різноманітного утворення.

Деякі автори розглядають цінності виключно в діалектичному контексті зміни оцінювання і знецінювання або (де)валоризації (З. Бауман, Б. Гройс), тобто як відносне, функціональне поняття. Необхідність цінностей для сучасного стану економіки і суспільства визнає відомий автор Дж. Сорос, який відмічає, що «віра людей в десять заповідей робить суспільство більш стабільним». Він поділяє цінності на фундаментальні (універсальні, релігійно-духовні) і доцільні (прагматичні), причому останні значно переважають в умовах перехідного суспільства і глобалізації, а для перших потрібні відповідні сучасні форми втілення [1, с. 93]. Це означає, що свобода, як базове поняття для ринкової економіки та процесів глобалізації, для свого

втілення повинна бути переоцінена в напрямку адаптації, гнучкості, універсальності для застосування у сучасних реаліях, оскільки всі цінності мають не вічний, а «рефлексивний», змінюваний характер.

Значення свободи в українській свідомості видно на прикладі висловлювання гетьмана І. Мазепи: «українці занадто люблять свободу, щоби бути свободними» [2, с. 688]. З приводу усвідомлення потенціалу свободу характерним є висловлення А. Токвіля: «Мистецтво бути свободним здатне творити чудеса и в той же час як нема важче науки, ніж навчання свободі» [3, с.189]. Свобода може адекватно втілена тільки у системі цінностей справедливості, добра, гуманізму та прав людини. Заповнити можливу «порожнечу» свободи допоможе також і звернення до її витоків і стародавніх традицій (Магдебурзьке право і вільні міста середньовіччя, Велика хартія вольностей, республіканські, парламентські традиції), а для України безумовно мають значення традиції козаччини.

Зрозуміло, що втілення позитивної свободи повинно мати с и с т е м н и й характер в сполученні із іншими цінностями, яки зафіксовані в таких базових політичних документах, як «Хартія по правам людини», «Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини»(1953 р.). Ця системність полягає в урівноваженні і взаємодоповненні початкове протилежних ціннісних орієнтацій на свободу і справедливість, рівність яки разом з головною цінністю добра (блага) складають трикутник європейських цінностей. Тобто, індивідуальні свободи (свобода слова, совісті, самовираження, «ліберальний індивідуалізм» і т.д.) урівноважені цінностями рівності, справедливості разом з плюралізмом, толерантністю, що забезпечує динамічну рівновагу прав і обов'язків людини (особистості) і суспільства (держави). Найбільш уразливий ланкою цього трикутника є індивід або права і свободи звичайної людини, яка часто залишається беззахисною перед Системою. Трагічний досвід свідчить про те, що реалізація справедливості і добра без свободи веде до тоталітаризму і посиленню влади, що залишається потенційною загрозою для світу. У сучасних умовах це явище веде до

бюрократизму, корупції, монополізації влади та інших деформацій демократичного суспільства. З іншого боку, реалізація свободи без справедливості, рівності веде до безладу, анархії революцій, конфліктів, що також сприяє встановленню автократичних режимів, а у сучасних умовах веде до кризових явищ і нестабільності суспільства. **Висновки.** Навчання науки свободі повинно також бути завданням освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Дж. Сорос Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности/М.: ИНФРА, 1999 – 145 с.
2. О.М. Сичивица Либерал-рестрикциозм и архитектоника гармонического мира. Историкософско-политологический трактат/ Л.:ВСЛ,- 2013 – 1220 с.
3. А. де Токвиль Демократия в Америке / с. 189.М.: Прогресс, 1992. – 554 с.

ФІЛОСОФІЯ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА У СПАДЩИНІ В.СУХОМЛИНСЬКОГО

В.В.Сагуйченко, м.Дніпро

Актуальність теми. Починаючи досліджувати підходи до громадянських компетенцій, громадянської освіти, сьогодні ми згадуємо різних педагогів і філософів. Серед видатних – В.Сухомлинський. Особистість В.Сухомлинського – це окрема сторінка у філософії виховання особистості громадянина за гуманною педагогікою. Адже авторська школа Василя Олександровича – це школа радості, де плехається розвинена маленька особистість, школа співдружності різних поколінь.

Аналіз джерел. Невипадково його спадщину досліджують як наші вітчизняні вчені, так і науковці різних країн: І.Бех, Л.Бондарь, І.Зязюн, О.Савченко, О.Сухомлинська, Е.Гартман, Л.Мілков, Ван Ігао та багато інших.

Важливою складовою у його спадщині є завдання виховання всебічно розвиненої особистості, і серед головних завдань – громадянське виховання на засадах гуманної педагогіки, «...ідеями гуманізації, природовідповідності і демократизації всієї життєдіяльності дитини пронизана вся його педагогічна творчість, він був учителем-практиком, творцем експериментальної та